

TACÜDDİNOĞULLARI BEYLİĞİ'NDEN GÜNÜMÜZE AÇILAN PENCERE ÇARŞAMBA İLÇESİ, ORDU MAHALLESİ

THE WINDOW OPENING FROM THE TAJDDİNOĞULLARI CHIEFDOM TO THIS DAY ÇARŞAMBA TOWN, ORDU DISTRICT

Emine YILMAZ*

Özet

14.yy.'da, bugünkü Samsun İli sınırları dahilinde hüküm süren Beyliklerden birisi olan "Tacüddinoğulları Beyliği" Çarşamba İlçe Merkezi yanı sıra Ordu Köyü'nü (Ordu Başı) yaşam alanı olarak kullanmıştır. Beyliğin ve Rufai Şeyhleri olan Beylerinin Selçuklu (son dönem) ve Osmanlı (erken dönem) tarihindeki yeri önemli olup, son Tacüddinoğulları Beyi Gazi Hasan'a ait Türbe ve Haziresi, Yeşil Irmağa ve ovaya hakim Kale ile bir Ahşap Camii o günlerin hatırası olarak hala varlıklarını devam ettirmektedir.

Anahtar kelimeler: Samsun, Çarşamba, Ordu, Ordubaşı, Taceddinoğulları, Türbe, Ahşap Camii, Kale.

Abstract

In the 14th century, Tacüddinoğulları was used as the living area of the Ordu Village (Ordu Head) as well as the Çarşamba District Headquarters, which is one of the principals of the present Samsun. The place of the Beylians and the Rufai Sheikhs in the Seljuk (late period) and Ottoman (early period) dates is important, and the Tomb of the last Tajdudin, the Tomb and the House belonging to Ghazi

* Arkeolog/Sanat Tarihçisi-Samsun Müze Müdürlüğü. E-mail: emineyilmaz69@hotmail.com

Hasan, the Green River and the castle dominate the oven and a wooden mosque is continuing.

Key words: Samsun, Çarşamba, Ordu, Ordubaşı, Taceddinoğulları, Tomb, Wooden Mosque, Castle.

GİRİŞ

14.yy.da, bugünkü Samsun İli sınırları dahilinde hüküm süren mahalli Beyliklerden birisi olan Tacüddinoğulları Beyliği Çarşamba İlçe Merkezi yanı sıra Ordu Köyünü (Ordu Başı) yaşam alanı olarak kullanmıştır. Beyliğin ve Rufai Şeyhleri olan Beylerinin Selçuklu (son dönem) ve Osmanlı (erken dönem) tarihindeki yeri önemlidir. Gerek Çarşamba gerekse Ordu Köyü/Mahallesinde eserleri olan Beyliğin bölge tarihi ile bütünleşerek tanıtımının yapılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda ilk çalışmalar 2001 yılında tespit-tescil, basın yoluyla tanıtım (Resim:1) ve bölge halkının bilgilendirilmesi (Resim:2) şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Resim 1: Tarafımdan Hazırlanmış Olan ‘‘Tacüddinoğulları Beyliği’nden Günümüze Açılan Pencere Ordu Köyü’’ Adlı Makale -Samsun Barış Gazetesi. Not: Makale Samsun Barış Gazetesi, 22 Mayıs 2001 (Yıl 12-sayı 395) tarihinde Yayımlanmıştır.

Selçuknâme¹ ve Dede Korkut Hikayelerinden² anlaşıldığı kadarıyla ‘‘Ordu’’ kelimesi bir bölgeye hakim aile, soy ve akrabalarının idari ve askeri yetkiye haiz karargâhları için kullanılmakta olup, günümüzde genellikle askeri amaçlı kullanımı yaygındır. Bahattin ÖĞEL ise İslâm öncesi Türk devletlerinde tımar sisteminden bahsederken Cengiz Devleti

¹ Ahmed bin Mahmud (Çev. Erdoğan MERCİL); *Selçukname I*, Tercüman Gazetesi Yayınları, Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1977, s.10

² KIRZIOĞLU, Fahrettin; ‘‘Dede Korkud Kitabı’ndaki Üç Destanın Tarihteki Yeri’’, *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974, s.96-77

bölümünde yukarıdaki tanımı yaparak bu tür karargâhlara “Ordu” denildiğini bildirmektedir³. Çarşamba İlçesine oldukça yakın mesafede, Yeşil Irmağın kenarında yer alan Ordu Köyü/Mahallesi'nin kuruluşu hakkında çeşitli görüşler vardır. Bunlardan en ilgi çekici olanı Ege Bölgesi'nden gelen Kolonistlerin Amisos'a geldiklerinde Yeşil Irmak (İris) kıyılarına kadar uzanarak bir takım sömürgeler kurdukları, bunlardan birinin de Ordu Köyü/Mahallesi olduğudur⁴.

Köy/Mahalle'deki ilk Türk yerleşmesinin kale ve mezarlık civarı olduğu bilinmekte ve bu bölgede oturanlar “Kınıklı Sülalesi” namıyla anılmaktadır. Kınık'ın Selçuklular'ın mensup olduğu Oğuz Boyu olduğu malumdur. Buda Köy/Mahalle'nin Anadolu'nun fethiyle birlikte Türklerce iskan gördüğünü göstermektedir. Köy/Mahalle bugün pek çok Sokak'tan oluşmakta olup düzlüklere doğru gelişmiştir.

Tacüddinoğulları ve Bölgedeki Faaliyetleri;

Müverrihler dönemlerinin bitmez tükenmez olaylarının ağırlığı içerisinde notlarına Anadolu Selçuklu Devleti'ne ilişkin önemli bir şerh düştüklerinde; İlhanlı Ebu Said Bahadır Han'ın Valileri'nden Emir Çoban Bey'in Oğlu Timurtaş Anadolu Valiliği'ne atanmış ve Selçuklu Devleti'ne son vermişti (1302). Kaçabilen Selçuklu Emir ve Beyleri ise çareyi uç boylarındaki Türkmen Beylerine sığınmakta bulmuşlardı. Tarih 1327 yılını gösterdiğinde Memlûklular'a giden Timurtaş vekaleten yerine Eretna Bey'i bıraktı. 1340 yılında durumu uygun bulan Eretna Bey Samsun ve çevresinde kendi Beyliğini kurdu. Yakın komşusu Amasya Valisi Hacı Kutlu Şah'ın Oğlu Hacı Şadgeldi Paşa'da kendi başına bağımsız hareket etmekte iken bu hengamede Tâcüddînoğulları'nın adı da sık sık duyulmağa başlandı. Tâcüddînoğulları'nın aile kökeni hakkında net bir bilgi bulunmasa da çevre Beyliklerle olan ilişkileri Selçuklu Emirleri'nden olduklarını göstermektedir. Yılmaz ÖZTUNA Türkçe konuşan bu aileyi dört silsile ile takip edebilmiştir⁵.

1-Tâcüddîn Doğancık (Doğan Şah) Bey bin Alâiddin/Ala'ü'd-Din Savcı Bey bin Nureddin Alp Arslan (Rifâi Şeyhi) bin Sârimiddin Mehmed bin Kemahlı Ebu-Bekir (1257 de hayatta). Birinci silsile 1308-1348 tarihlerini içermektedir.

2-Tâcüddîn Bey bin Doğancık. İkinci silsile 1348-1387 tarihlerini içermektedir.

3-Mahmud Çelebi bin Tâcüddîn. Üçüncü silsile 1387-1423 tarihlerini içermektedir.

4-Hüsâmüddîn Hasan Bey bin Alp Arslan Bey bin Tâcüddîn. Son silsilede 1423-1425 tarihlerini içermektedir.

Birinci silsiledeki Tâcüddîn Doğancık'ın adına ilk olarak Eretna Beyliği yönetimindeki Tokat ve Niksar civarında gelişen olaylarda rastlamaktayız⁶. 1340 yılında İlhanlılar'dan bağımsız bir devlet kuran Eretna Bey başlangıçta Tokat Emiri Şeyh Hasan Sagir'in gözdesi Sübükoğlu Muhziheddin Ulu Bey'in kendisine bağlı olmak kaydıyla bölgede hüküm sürmesini kabullenmiş bu arada ileride Tâcüddîn Beyliği'ni kuracak olan Doğancık Bey güçlenerek Amasya'yı ele geçirmiştir. Eretna Bey, Zeyneddin Tuli Bey'i Doğancık Bey üzerine göndermiş, Doğancık Bey bozguna uğrayarak Niksar'a çekilmiş ve 1348 yılında burada ölmüştür. Yerine ikinci sırada zikredilen Tâcüddîn Bey geçmiştir. Eretna Bey'in ölümü üzerine Tâcüddîn Bey Hacı Şadgeldi'ye bağlanmış ve Şadgeldi'nin Oğlu Ahmet Bey'le birlikte Kadı Bürhânüddin'e karşı harekete geçmişlerdir. Bu ittifak 1386 yılında Niksar'ın yağmalanmasına neden olmuş, 1387 yılında Hacı Emiroğulları ile gerçekleşen bir çatışmada Tâcüddîn Bey öldürülmüş, aynı yıl Niksar tamamen Kadı

³ ÖĞEL, Bahattin; “İslamdan Önceki Türk Devletleri'nde Tımar Sistemi”, *IV. Türk Tarih Kongresi*, TTK. Basımevi, 1952, Ankara, s. 249

⁴ TORUN, Mehmed; *Samsun ve İlçeleri Tarihi Araştırmaları*, İstanbul, 1954, s. 49

⁵ ÖZTUNA, Yılmaz; *Devletler ve Hanedanlar*, C.II, Kültür Bakanlığı Yayınları, TTK. Basımevi, Ankara, 1996, s. 86-87

⁶ Yurt Ansiklopedisi; “Tokat Maddesi”, C.10, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1984, s.7082-7083

Bürhânüddin'in eline geçmiştir⁷.

Tâcüddîn Bey'in; Alp Arslan, Mahmut Çelebi, Kılıç Arslan (1344'te Kadı Bürhânüddin tarafından öldürüldü), Süleyman adlarında dört çocuğu bulunmaktaydı. Ölümünden sonra yerine geçen Mahmud Çelebi önce Kadı Bürhânüddin'e daha sonrada Yıldırım Bayezid'a tâbi oldu. Döndü Hatun ile evlendi ve Ayşe Hatun isimli kızı oldu. 1423 de Şehzade Mustafa'nın Beylerbeyi'si iken İznik'te katledildi. Niksar Bey'i iken 1394 yılında Kadı Bürhânüddin tarafından öldürülen Alp Arslan Bey ise Alimliği ile tanınan bir zattı⁸.

1398 yılında çevre Beyliklerle birlikte Tâcüddînoğulları'da Osmanlı egemenliğini tanıdılar. Ancak bu sükunet fazla uzun sürmedi. 1402 yılında vuku bulan Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'ı yenen Timur, Anadolu Beylikleri'ni yeniden canlandırmayı kendi çıkarlarına uygun buldu. Çarşamba ve Terme'de Tâcüddînoğulları mevcudiyetlerini sürdürürken Canik/Samsun'da Selçuklu sülalesinden Kubadoğulları⁹, Vezirköprü ve Havza civarında ise Amcazadeleri olan Taşanoğulları¹⁰ hüküm sürmekteydi. Timur'un ordularının Anadolu'yu terk etmeleri üzerine Mehmet Çelebi Canik'e gelerek Kubadoğulları'nı ortadan kaldırdı. Yalnızca kendisine sadakat yemini eden Kubadoğlu Ali Kemal Bey'in büyük Oğlu Cüneyd Bey'in Canik'te kalmasına müsaade edildi. Ancak bir süre sonra baş kaldıran Cüneyd Bey'in üzerine Hamza Bey gönderildi. Terme'de çıkan çatışma esnasında Cüneyd Bey ve askerleri öldürülerek oraya gömüldü (Terme-Dibekli Köyü)¹¹. Dibekli Köy/Mahallesi yakınındaki mezarı bugün önemli bir ziyaretgahtır. Tâcüddînoğlu Alp Arslan Bey'in Hüsâmüddin Mehmed Yavuz ve Hüsâmüddin Hasan Bey adlı iki oğlu bulunmaktaydı. Hüsâmüddin Mehmed Yavuz Bey Osmanlı Devleti'nin Çarşamba Beyi iken 1422 yılından sonra burada öldü. Çarşamba'da 1422 tarihli Vakfı mevcut olup, hakkında pek fazla bilgiye rastlanmaz¹². Alp Arslan Bey'in diğer Oğlu olan Hüsâmüddin Hasan Bey ise Gazi Hasan unvanı ile nam saldı. Bu iki kardeş babalarının ölümünden sonra Niksar taraflarını bırakarak Çarşamba yöresinde Beylik yapmağa başladılar. Hüsâmüddin Hasan Bey 1423-1425 yıllarında Osmanlı Devleti'nin Canik Sancak Beyi olarak Tâcüddînoğullarının son temsilciliğini yaptı. Hasan Bey Mehmet Çelebi'nin huzurunda sadakat yemini etmişti. Bir süre sonra Lala Yörgüç Paşa, Hasan Bey'in Canik'ten uzaklaştırılmasına emir almış ve onu ailesi ile birlikte Gümülcine'ye sevk ettirmiştir¹³. Dürüst hareketleriyle kendisini sevdiren Hasan Bey'in bir süre sonra Çarşamba'ya dönmesine izin verilmiştir. Oda Ordu köyüne çekilerek yaşamını orada sürdürdü¹⁴. Türbesi ve aile kabristanlığı Köy Mezarlığı içerisinde yer almaktadır.

⁷ Yurt Ansiklopedisi; *a.g.e.*

⁸ ÖZTUNA, Yılmaz; *a.g.e.*

⁹ Abdizade Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, C.I, Ankara, 1986, s. 316

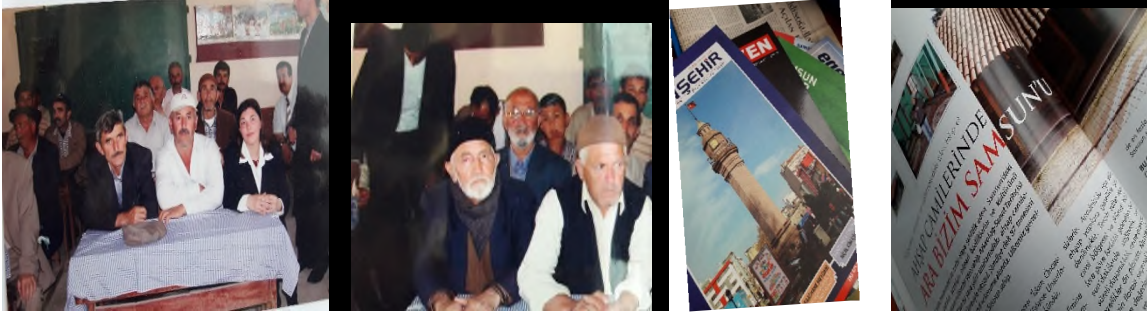
¹⁰ Abdizade Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, C.I, Ankara, 1986, s. 332-340

¹¹ TORUN, Mehmed; *a.g.e.*

¹² UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK. Yayınları, Ankara, 1969, s. 153-154

¹³ TORUN, Mehmed; *a.g.e.*

¹⁴ TORUN, Mehmed; *a.g.e.*

Resim 2: 1999-2005 Yılları Arasında Ordu Köyünde Yapılan Bilgilendirme- Bilinçlendirme ve Yazılı Basında Tanıtım Çalışmaları
(Ordu Köyü Camii-Türbe ve Kale'nin Korunması/Tanıtılması İçin Köy Sakini Şükrü ADIN Çok Çaba Sarf Etmiştir)

Ordu Köy/Mahallesi;

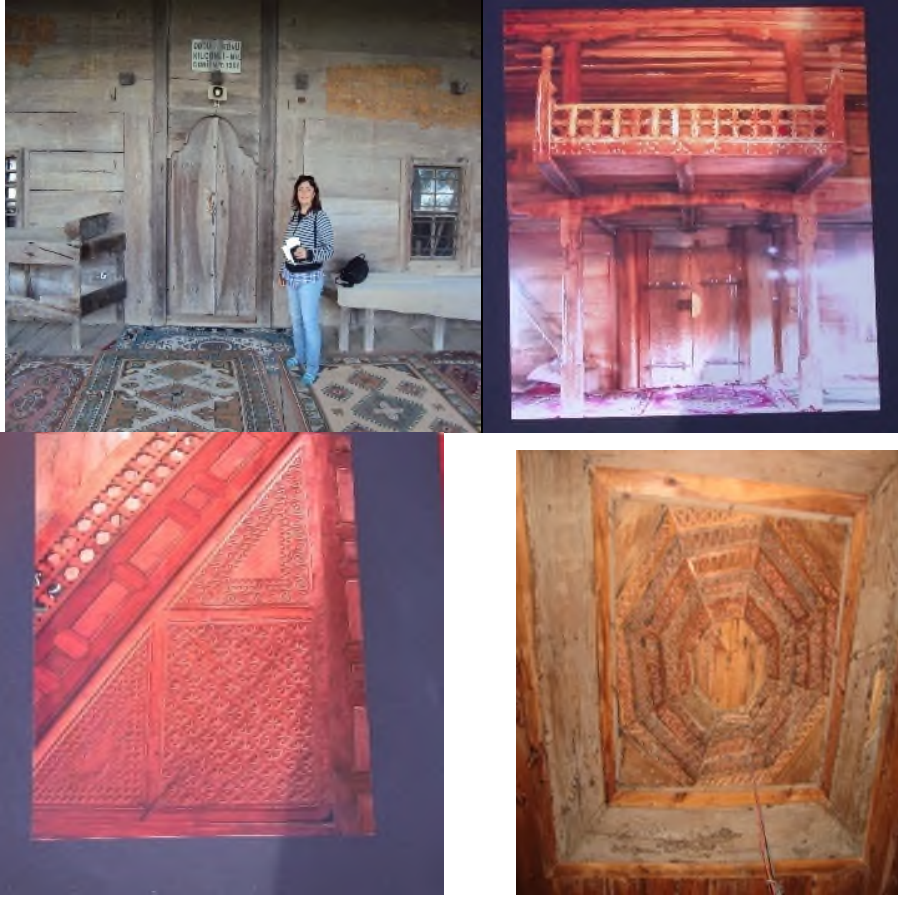
Mahalle başlı başına bir kültür-turizm destinasyon alanıdır. Bu nedenle Beylikle özdeşleşen ve gerek ahşap gerekse madeni süslemesiyle bir hayli dikkat çeken Camii (Resim:3), Kale ve Türbe hakkında biraz daha kapsamlı bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Mahalle'de Tacüddinoğulları'na ait (14.yy.) bir Kale, bir ahşap Camii ve Türbe bulunmaktadır. Camiye yakın mesafede tel örgü ile çevrilmiş bir alanda ne zaman yapıldığı bilinmeyen birde Şehitlik mevcuttur.

Cami;

Resim 3: Camii ve Kapı-Pencere Madeni Süslemeleri

Ordu Köyü/Mahallesinde, Kılcanlı Sokak, 112 ada, 25-26-33-34 parsellerde yer almaktadır. Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 06.06.2001 tarih ve 195 sayılı kararı ile tescil edilmiş olup, restorasyonuna yönelik 09.03.2002 tarih ve 379 sayılı ek karar alınmıştır. Orijinal yeri bugünkü konumunun yüz elli metre kadar kuzeyindedir. Su baskını nedeniyle birkaç defa yer değiştirdiği bilinmektedir. Ordu Köyü Camii çadırvari görüntüsü ile dıştan Göğceli, Karacalı, Şeyh Hâbil ve Engiz Camiileri ile benzeşmekte olup, iç mekan düzenlemesinde de aynı mimari anlayışın ürünü olduklarını gösteren bir plan sergilemektedir. Halen bölge halkı tarafından Cuma Camii olarak kullanılan yapı bir hayli bakımsız kalmış, ancak zaman zaman yapılan korumaya yönelik müdahalelerle ayakta kalabilmiş, son yıllarda da Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğüne kapsamlı bir restorasyon çalışması planlanmıştır. Cami, Kale ve Türbe'deki tahribatlar ve Yasa dışı kazıların önüne geçebilmek adına gerek Köy/Mahalle ve Bölgenin Tarihi gerekse Türbe, Kale ve Camii ile ilgili olarak yöre halkını bilgilendirme çalışmaları 1999-2005 yılları arasında hız kazanmış, defalarca yapılan sunumlarla halkın bilgilendirilmesi-bilinçlendirilmesi hedeflenmiş ve büyük oranda başarı sağlanmıştır.

Resim 4: Camii Tavan-Kapı-Mahvel ve Minberi

Ordu Köyü/Mahallesi Cami, çantı tekniğinde inşa edilip, tamamen ahşap malzemeli ve ahşap direkli 115 adet “Samsun Ahşap Camisi’nden” günümüze ulaşan ve orijinalitesini en iyi koruyan cami olma özelliğini taşımaktadır. Kareye yakın plan gösteren camide zemin, iri taşlar üzerine oldukça büyük boyutlu kütüklerin belli aralıklarla dizilip yerleştirilmesiyle oluşturulmuş, nemden korunmak amacıyla yerden yükseltile kütükler üzerine iri kirişler atılarak döşeme meydana getirilmiştir. Pelit, Kestane, Karaağaç cinsi kütüklerin birbirlerine giydirilmesi ve köşelerde kurt boğazı geçme tekniğiyle bağlanması sonucu beden duvarları oluşturulmuş, ihtiyaç duyulan yerlerde dikmeler ve kavela’lar (ağaç çivi) kullanılmıştır. Alaturka kiremitle kaplı kırma çatının saçakları dışa taşkın olup, yapıya basık ve kütsel bir hava vermektedir. Harim mihraba dik üç sahanlıdır. Orta sahan yanlara göre daha geniş tutulmuştur. Harimde ahşap işçilik mahfel, minber ve tavanda kendini hissettirmektedir (Resim:4). Mihraba paralel dört direk orijinal olup oldukça güzel ahşap bir işçilik sergilerler (Resim:5). Bu direklerden her biri kendi başına bir sanat eseri niteliğindedir. Camide, temel seviyesinde Pelit, duvar, direk ve sütunlarda Karaağaç, kirişlerde ise Kestane kullanılmıştır.

Resim 5: Her Biri Sanat Eseri Olan Ahşap Sütunlar

1 No'lu sütun: Mihrabın sağındaki birinci sütunun kaide kısmı pahlanmış olup, gövdesi köşeli, başlık kısmı ise silindirik formludur. Rozet, Selvi Ağacı motifleri oyma tekniğinde işlenmiştir. Yivli yastığın harime bakan yüzeyi ise yıldız şeklinde rozetlerle süslüdür. Sütun başlığı zikzak, yıldız rozet, sekizgen gibi geometrik bezeme ve stilize edilmiş bitkisel tezyinata sahiptir.

2 No'lu sütun: Birinci sütunla aynı hizada olup, giriş yönünde yer almaktadır. Kaide kısmı pahlanmış, gövdesi köşeli, başlık kısmı ise silindirik formdadır. Oyma tekniğinde Rozetler ve Selvi Ağaçlarından oluşan bitkisel bezeme gövdeyi süslerken sütun başlığı ve yastıkta birinci sütunla benzer olarak zikzak, yıldız rozet, sekizgen gibi geometrik bezeme ile stilize edilmiş bitkisel karakterde tezyinata sahiptir. Bu sütunda Samsun Ahşap Camileri'nin erken örneklerinde, sivil mimarlık örneklerinde ve İslâmi dönem Mezar Taşlarında rastladığımız bir geometrik motif görülmektedir. Asarcık İlçesi Akyazı-Gökgöl, Alan-Oymak, Kavak İlçesi Değirmencili Dere, Çarşamba İlçesi Kuşhane Camileri'nde kapılarda görülen Mühr-i Süleyman adıyla bilinen motifin Ordu Camii hariminde yer alması ilginç bir uygulamadır. İslâm Öncesi ve İslami Dönemler'de Yaratıcı'ya sığınma, nazar ve sonsuzluk ifadesi olarak kullanılan motif o günlerin hatırası ve kültürün devamcısı olarak Ordu Köy/Mahallesi Camii'nde temsil edilmektedir.

3 No'lu sütun: Mihrabın solundaki birinci sütunun üst kısmında, her bir cephede olmak üzere oyulmak ve kırmızı-yeşil aşı boyası ile belirlenmek suretiyle oluşturulmuş kufi yazı tarzında ibareler bulunmaktadır. Aynı tip uygulama dördüncü sütunda da

görülmektedir. Kaide diğer sütunlarda olduğu gibi pahlanmış olup sütun başlığı silindirik formda yivli bir halkayla belirlenmiştir. Gövde ve başlığın birleştiği yerlerde her bir köşede “Ok” şeklinde yivli olarak işlenmiş ağaç sarkıt bulunur. Sütun bu özelliğiyle İlimizdeki tek örnektir. Yastıklarında oyma tekniğinde stilize edilmiş bitkisel bezeme mevcuttur.

4 No’lu sütun: Mihrabın solunda olup giriş yönündeki sütundur. Kaide kısmı diğer sütunlarda olduğu gibi pahlanmıştır. Gövdeyi başlığa bağlayan “Yay” şeklindeki uçları yukarı kalkık sarkıtlar bu sütunu İlimiz’de tek kılmakta olup başka bir örneği bulunmamaktadır. Kandil ve tespih askılığı olarak kullanılması muhtemel olan bölüm hemen önündeki sütunla birlikte ilginç bir görüntü verir. Bu sütundaki sarkıt “Yay”, hemen önündeki sütundaki sarkıt da “Ok” şeklindedir. Camiye girildiğinde ilk fark edilen bu uygulama Selçuklu’nun mensup olduğu “Kınık” Boyu’nun sembolüdür. “Ok ve Yay” uygulaması Cami’ye atılmış ve yok olması imkansız bir “imza” gibidir. Ayrıca sütun çiçek rozetlerden oluşan oyma bezemeye sahiptir.

Cami tavanı iç içe sekizgenlerden oluşan bir göbeğe sahiptir. Çatının orijinal de düz dam olup sonradan alaturka kiremitle örtülü kırma çatı halini aldığı sanılmaktadır. Mihrap sade olup, çerçevesi tavan süslemeleri ile paralellik gösterir. Minberde ise mükemmel bir ahşap işçilik kendini hissettirmektedir. Minber aynalığı iç içe üçgen formlardan oluşur. Minberde süslemeye, aynalıkta yıldız ve geometrik şekillerden oluşan oyma, korkuluklarda ise ajurlu ahşap işçilik damgasını vurur. Hutbe okunan yerin alt kısmında çitakâri ve ajurlu tezyinat bir arada görülmektedir. Dışarıdaki ağır, kitlesel görüntü iç mekandaki hareketlilikle yerini huzurlu, amaca uygun bir mekan haline bırakmış, kuzey-güney yönünde birer, doğu-batı yönünde ikişer giyotin pencere ile aydınlatma sağlanmıştır. Kapaklı giyotin pencerelerin kafeslerindeki ahşap işçilik ve Mühr-i Süleymanlar’dan oluşan madeni süsleme oldukça kaliteli bir işçilik sergiler. Harim girişindeki mihraba paralel düzenlenmiş dört sütun mahveli taşımaktadır. Silindirik gövdeli sütunların kaideleri köşelidir. Mahvel ortada harime doğru çıkıntı yapar. Harime hakim olan ahşap süsleme mahvelde de altta ajur, üstte rozet şeklinde oyma olarak görülür. Müezzin mahfeli sonradan yapılmıştır. Harim giriş kapısı Kavak İlçesi Değirmencili - Dere Camii ile benzerlik göstermektedir. At Nalı şeklinde giriş kemeri ve yıldız şeklindeki oyma işçilik ortak özelliklerdir. Son cemaat yeri olmayan camide harimi üç yönden -U- şeklinde kuşatan revak düzenlemesi bulunmaktadır. Ordu Köyü/Mahallesi Camii anıtsal mimarisi, kendine özgü uygulamaları ve tarihsel bağlarıyla bölgemizdeki en nadide dini yapı ve kültür varlığı olma özelliği göstermektedir. Tarih olarak Göğceli Cami’ni takip eden yıllarda, Tâcüddînoğulları Beyliği’nin hüküm sürdüğü dönemde, Çağın görkemini yansıtabilecek şekilde inşa edilen yapı orijinalliğini en fazla muhafaza eden (115 adet Samsun Ahşap Camii içinde) ahşap camii olma özelliğini de taşımaktadır. Ordu Köyü/Mahallesi Camii kuruluş ve mimari akımdan 14. - 15. yy. özelliği gösterip bölgede kendinden sonra inşa edilen dini mimariye örnek olmuş ve öncülük yapmıştır. Cami ile ilgili süreç 1997 yılından itibaren kesintisiz takip edilebilmiştir (Resim: 6). Camiye yakın mesafedeki Şehitlik ile ilgili olarak aktarılan gelen bilgi “eşkiyaların karakol baskını sırasında Şehit ettiği Askerler” oldukları şeklinde olup, bunun dışında bir bilgi yada belgeye ulaşılamamıştır (Resim:7).

Resim 6: Ordu Camii'nin 1997-2013 Yılları Arasında Çekilmiş Fotoğrafları

Resim 7: Caminin Yakın Mesafesinde Etrafı Tel Örgü İle Korumaya Alınmış Bir Şehitlik Bulunmaktadır.

Kale;

Ordu Köy/Mahallesi Kalesi Sarıyer Mevkii, 121 ada, 3 parsel de yer almakta olup, Türbe gibi yoğun tahribata uğramış, Kale Surları üzerine konut inşa edilmiştir. Yeşil Irmağa nazır Kale eski görkemini yansıtan izlerle doludur (Resim: 8). Çarşamba Belediyesi'nce Kale'nin bölge kültür-turizmine kazandırılması çalışmaları hızla devam etmektedir. Bu kapsamda Kalede 2018 yılı içerisinde Samsun Müze Müdürlüğü'nce bir Kurtarma Kazısı yapılması planlanmakta ve 14. yy. bölge tarihinin ulaşılabilen izler ışığında biraz daha aralanması hedeflenmektedir. Kale, Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 06.06.2001 tarih ve 195 sayılı kararı ile I. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.

Resim 8: Kaleden Genel Görünüm

Türbe;

Ordu Mahallesi, Tekke Altı Mevkii, 121 ada, 15 parselde yer alan Türbe, Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 06.06.2001 tarih ve 195 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Resim 9: Türbenin Eski ve Yeni Hali ile Hazire'nin Genel Görünümü/ Mezar Taşı

Kubadoğlu Cüneyt Bey'in kızı ile evli olan Hasan Bey'in mezarı eskisi yıkılarak yerine inşa edilen kare planlı, sade bir türbe içerisinde (Resim:9). Eşinin mezarı da hemen türbe yakınındaki hazirede bulunmaktadır. Orijinal türbenin vaktiyle bölgede yer alan Hanikah ve müştemilatı ile birlikte yandığı sanılmaktadır. Türbenin yakın çevresinde kare formu bir duvarla çevrili alan içerisinde (Hazire) tamamen tahrip edilmiş, Osmanlı Dönemine ait birçok mezar taşı vardır. Orijinal kitabe yerine H.1327 de türbeye konulan kitabe satılmak üzere 1997 yılında müzeye getirilmiştir. Türbe kapısı üzerine bu kitabenin bir kopyası yapılarak konulmuştur. Hasan Bey'in Çarşamba'da 1424 tarihli Vakfiye'si olup kendisi "Emir-i Kebir Hüsâmüdevleti Veddin Hasan Bey bin el merhum Alp Arslan Bey ibn-ül emir el mağfur Tâcüddîn" diye zikrolunmaktadır¹⁵. Hasan Bey ve Mehmet Yavuz Bey'in Vakfiyeler'i sureti Samsun Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde bulunmaktadır¹⁶. Ordu, Kurt Ahmetli, Kum Köy, Boyacılı Köyleri arazilerinin Hasan Bey adına kayıtlı olduğu bilinmektedir¹⁷. 1428 yılında Çarşamba'nın tamamen Osmanlı topraklarına katılması ile bir zamanlar Niksar ve Çarşamba yöresine damgalarını vuran Tâcüddînoğulları Beyliği zamanla unutuldu. Bugün Ordu köyünde bile bir "Türk Büyüğü" olması dışında Hasan Bey ve Ailesi hakkında bilgi sahibi olan yoktur.

Vakfın son Mütevellilerinden olduğu anlaşılan kişinin hazırlayıp bıraktığı ancak 1997 yılında çalınıp satılmak üzere müzeye getirilen taş kitabenin (Resim:10) epigrafisi şöyledir: "Sahibül hayrat (Vema Tevfihî İlla Billah) Vel Hasanat El Gazi Hasan Beğ ibn-ül emir el merhum Esseyyid Arslan Beğ ibn-ül emir el mağfur Tâcüddîn Beğ. Gafarallahu lehu veli vali deyhî ve esgenhum bi cennatil mevud. Avni Hak ile itmamına muvaffakiyeti lütfi Hüda. Zuvvarin zevil ihtiram. Muradım mahda rızai Hak'dır başka değil ey şaha. Hem de hadimi Vakfın iş de vazifem eyledim ifa. Cümle tevfigati Halik'ine inkar eylemek değildir haşa. Ceddi sağımla muvaffak etti şükür sed hazaran Celle ve Ala. Tarihi inşasın söyledim sefer 1327 ona. Hacı Ahmed Efendizade şöhretim eyler sefa. Hem ismim Muhammed mahlasımdır Hilmi eyler vefa. Denbini maffur sağıyini meşkur eylesin Kibriya".

¹⁵ UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı; *a.g.e.*

¹⁶ UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı; *a.g.e.*

¹⁷ TORUN, Mehmed; *a.g.e.*

Resim 10: Müzede Bulunan Kitabe
(Vakıfla İlgili Olup, Bir Kopyası Yapılarak Türbe Kapısına Yerleştirilmiştir)

Türkçe çevirisi (Sn. Ali DÜZENLİ okudu): “Sahibül Hayrat (Vema Tevfihî İlla Billah) Vel Hasanat. El Gazi Hasan Beğ ibn-ül emir el mağfur Tâcüddîn Beğ. Allah vaad edilmiş cennetlerde onları yerleştiresin. Allah'ın lütfu ile bunu tamamlamaya muvaffak oldu. Muhterem ziyaretçiler ....Muradım sadece Allah rızasını kazanmaktır. Hem de vakfa hizmeti vazife bildim. Benim bu işlerdeki muvaffakiyetim Cenab-ı Hak'kın bana lütfudur. Allah'a yüzbinlerce şükürler olsun. Günahlarımı bağışlasın, çalışmasını kabul buyursun Yüce Mevla”. Türbe son yıllarda Hacı Hakkı tarafından tuğladan yeniden yaptırılmıştır.

Sonuç olarak; Beylikler Devri'nin Samsun temsilcilerinden biri olan ve 14. yy.'dan kalan hatıraları günümüze kadar ulaşan Tacüddinoğulları Beyliği'nin somut verileriyle dolu olan Ordu Köyü/Mahallesi Ahşap Camii'si, Kalesi ve Türbesi'yle tanınmayı, gelecek nesillere aktarılmayı bekliyor. Bu kapsamda Çarşamba Belediye Başkanlığı'nın talebi ile konu değerlendirilmiş, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak 2018 Yılı içerisinde Ordu Mahallesi Kalesinde

Samsun Müze Müdürlüğü'nce bir "Kurtarma Kazı Çalışması" planlanmış, 14 yy. bölge tarihine tanıklık edecek yeni veriler elde edilmesi hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- 1-AHMED BİN MAHMUD (Çev. Erdoğan MERÇİL); *Selçukname I*, Tercüman Gazetesi Yayınları, Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1977
- 2-KIRZIOĞLU, Fahrettin; "Dede Korkud Kitabındaki Üç Destanın Tarihteki Yeri", *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Başbakanlık Basımevi, S.96-77 Ankara, 1974
- 3-ÖĞEL, Bahattin; "İslamdan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi", *IV. Türk Tarih Kongresi*, TTK. Basımevi, Ankara, 1952
- 4-TORUN, Mehmed; *Samsun ve İlçeleri Tarihi Araştırmaları*, İstanbul, 1954
- 5-ÖZTUNA, Yılmaz; *Devletler ve Hanedanlar*, C.II, Kültür Bakanlığı Yayınları, TTK. Basımevi, S. 86-87 Ankara, 1996
- 6-Yurt Ansiklopedisi; "Tokat Maddesi", C.10, Anadolu Yayıncılık, S.7082-7083, İstanbul, 1984
- 7-Abdizade Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, C.I, S. 316, Ankara, 1986
- 8-UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK. Yayınları, S. 153-154
Ankara, 1969
- 9-YILMAZ, Emine; "Tâcüddinoğulları Beyliğinden Günümüze Açılan Pencere Ordu Köyü", *Barış Gazetesi*, Sayfa 2, Samsun, 22 Mayıs 2001
- 10-YILMAZ, Emine; "Samsun Ahşap Camilerinin Serüveni I", *Samsun VİP Dergisi*, Yıl 1, Sayı 3, Sayfa 62-66, Samsun, Mart 2006
- 11-Emine YILMAZ; "Samsun Ahşap Camilerinin Serüveni II", *Samsun VİP Dergisi*, Yıl 1, Sayı 4, Sayfa 72-75, Samsun, Mayıs 2006
- 12-YILMAZ, Emine (Komisyon); *Geçmişten Günümüze Kültür Değerleriyle Samsun*, Samsun Kültür Müdürlüğü Yayınları, Tanıtım Eserler Dizisi I, Erol Ofset, Samsun, 1997.
- 13- YILMAZ, Emine; "Samsun'da Ahşap Cami, Ahşap Sergen ve Mezar Taşlarında Görülen Mühr-i Süleyman Motifleri", *Bütün Şehir Kent Kültürü Dergisi*, Uğur Ofset, Yıl 2, Sayı 11, Sayfa 34-40, Samsun, 2016
- 14- YILMAZ, Emine; "Samsun'da Ahşap Cami, Ahşap Sergen ve Mezar Taşlarında Görülen Mühr-i Süleyman Motifleri Üzerine", *Samsun Kültür Sanat Dergisi*, Erol Ofset, Yıl 5, Sayı 6, Sayfa 46-52, Samsun, 2016
- 15- YILMAZ, Emine;" Samsun Ahşap Camileri'nin Serüveni", *Samsun Sanayi ve Ticaret Odası Açılım Dergisi*, Güven Ofset, Yıl 3, Sayı 22, Sayfa 70-73, Samsun, 2012
- 16-YILMAZ, Emine; "Samsun Ahşap Camileri "I, *Karadeniz Samsun Postası Gazetesi*, Sayfa 5, Samsun, 20 Mayıs 2003
- 17-YILMAZ, Emine; "Samsun Ahşap Camileri II", *Karadeniz Samsun Postası Gazetesi*, Sayfa 5, Samsun, 21 Mayıs 2003
- 18-YILMAZ, Emine; Samsun Ahşap Camileri Arşivi
- 19-Samsun Müze Müdürlüğü Samsun Ahşap Camileri Arşivi
- 20-URL 1: <https://turkbilimi.com/samsun-ahsap-camilerinin-seruveni.html> (01/12/2017)